

Bijlage 1

Beleidsplan UvB 2013-2016

1. Ontwikkelingen in maatschappij en kerk

De Unie van Baptistengemeenten is een Unie van zo'n 80 gemeenten verspreid over Nederland, met bijna de helft van de gemeenten in de drie noordelijke provincies. Een kleine helft van de gemeenten heeft minder dan 100 leden, 5% heeft meer dan 300 leden. Het zijn gemeenten waar onderlinge gemeenschap in de wortels zit. Wat eens grote gemeenten waren, zijn nu kleine. Wat begon als kleine gemeenten, zijn nu grote gemeenten, de meeste gemeenten blijven relatief stabiel, of lopen iets terug. In totaal is het ledenaantal stabiel gebleven in de periode 2005-2009 op zo'n 13.000 leden.

In de afgelopen jaren is door middel van de 'Gezonde Gemeente Scan'¹ en het 'jongerenwerk onderzoek' onderzoek gedaan in gemeenten. Het plaatje dat daar uit komt is in hoofdstuk 1 geschetst.

Het beeld van het Zoutvat is een algemeen beeld van gemeenten. De ene gemeente zal zich meer herkennen in het Zoutvat dan de andere. Er zijn in ieder geval een aantal duidelijke verschillen opgemerkt tussen gemeenten.

- gemeenten in een grote stad zijn gastvrijer en maken meer ruimte voor iedereen dan in een dorp of kleine stad.
- 40% van de gemeenten heeft een stevige crisis heeft meegemaakt in de afgelopen 5 jaar. Een stevige crisis heeft een beduidend negatieve invloed op leven als gemeenschap en de naar buiten gericht blik.
- onderlinge relaties staan meer onder druk in gemeenten die voor 1955 zijn gesticht.
- levende gemeenschap wordt sterker ervaren in gemeenten met minder dan 100 leden.

Dit hierboven geschetste beeld zegt iets over gemeenten, maar zeker ook over hun omgeving en de relatie tussen gemeente en haar context. Invloeden uit de samenleving hebben invloed op de kerk. Een aantal van deze ontwikkelingen is samen te vatten in de 5 I's: Individualisering, Informalisering, Intensivering, Internationalisering en Informatisering². Dit zijn ontwikkelingen die de wereld stevig veranderen, vandaar dat ze belangrijk genoeg zijn hier in dit plan op te nemen.

Individualisering

- *Mijn spirituele zoektocht kan ik het best benoemen als een soort doe-het-zelf-religie. Er zijn zoveel inspiratiebronnen, ik zoek daaruit wat bij mijn leven nu past, wat mijn leven verrijkt. Prima als dat bij jou anders is.*
- *Ik ga niet naar de kerk omdat mijn ouders gaan, ik wil zelf kijken of geloven iets voor me is en geef me de ruimte om dat te onderzoeken.*
- *Fijn dat er in de gemeente plekken zijn waar ik kan groeien in geloof en dat ik mijn eigen stijl en mijn eigen gaven hierin kan ontdekken.*

¹ (Janssen-te Loo 2010)

² (Veldheer en Bijl 2011)

Lang geleden is de trend van *individualisering* ingezet. In het humanisme kwam de mens meer centraal te staan. Daarop volgde een tijd van grote omwentelingen: de Reformatie, het ontstaan van doperse bewegingen. De nadruk kwam te liggen op persoonlijke geloofsvragen als de vraag van Luther: 'Hoe krijg ik een genadige God'. De afgelopen 50 jaar heeft de trend van individualisering een grote vlucht genomen. De individuele mens kwam meer centraal te staan, los van verbanden als familie en kerk, individuele vrijheid werd een van de belangrijkste waarden.

Een persoonlijke geloofskeuze die voor Baptisten altijd belangrijk is geweest, is ook in veel andere kerken belangrijker geworden. Autonomie en individuele vrijheid staan hoog in het vaandel. Subjectiviteit 'ik voel dit nu eenmaal zo' is een van de uitingen die hierbij hoort. Dit zien we niet alleen in onze omgeving, ook in onze gemeenten als we in gesprek raken over welke liederen ons raken.

Individualisering brengt een meerkeuzemaatschappij met zich mee, voor ieder facet van het leven is een overdaad aan keuzemogelijkheden, waardoor het steeds moeilijker wordt keuzes te maken. Er ontstaat keuzestress:

- *Even snel boodschappen doen is er niet bij, ik wil een speciale koffie, maar welke moet ik nu kiezen uit die 100?*
- *Gezellig een avondje TV kijken om te ontspannen? Voordat ik mijn keuze heb gemaakt uit de 58 zenders is dat leuke programma alweer afgelopen.*
- *O, mijn agenda. Ik heb al zolang die vriendin niet meer gezien die net gescheiden is, maar mijn agenda is vol met werk, kring, ouderavond, koor en gemeentevergadering.*

Individualisering uit zich in verschillende richtingen. Enerzijds is ieder individu belangrijk en is het streven ontstaan om iedereen gelijke kansen te geven en de zwakkeren te beschermen. Anderzijds wordt veel nadruk gelegd op eigen verantwoordelijkheid. Dit kan zover gaan dat mensen in achterstandssituaties nog meer in de knel komen en dat de bescherming wegvalt.

Als reactie op deze ontwikkelingen is er een groeiende behoefte aan persoonlijke aandacht en verbondenheid met anderen.

Informalisering

- *Een Baptistengemeente? O, ik vind het gewoon een prettige warme gemeente waar we ons thuis voelen, een fijne dienst en er zijn goede kinderprogramma's. Het is voor nu goed. Of het nu een Baptistengemeente is of niet boeit me niet zo.*
- *Waarom zou ik me bij een kerk aansluiten? Ik vind het prettig om af en toe te komen, ik ga ook regelmatig naar andere vieringen en dat geeft soms meer inspiratie.*

Nederland wordt minder hiërarchisch, er is minder verschil in opleidingen, mensen gaan informeler met elkaar om. Dit noemen we informalisering. Dit is meer dan alleen lossere omgangsvormen, het jij-en en jou-wen. Het brengt ook het loslaten van 'instituten' met zich mee. Netwerken zijn belangrijker dan lidmaatschap; persoonlijke voorkeuren en belangstelling worden belangrijker. Mensen worden kritischer en willen goed geïnformeerd worden. Respect en gezag moeten verdiend worden. Het vertrouwen in instituties wordt minder, het vertrouwen in 'de kerk' is op een dieptepunt beland en is lager dan het vertrouwen in welke andere institutie dan ook. Binnen de Unie is de laatste jaren de beweging van 'institutie' of 'kerk' naar 'beweging' of 'gemeenschap' zichtbaar.

Intensivering

Mensen verlangen naar intense en intensieve emotionele ervaringen en hebben een hoog levensritme met veel druk in hun bestaan. Dit noemen we intensivering. Bij deze intensieve beleving speelt ook collectivisering een rol. Dit uit zich in een intense beleving op grote events en collectieve uitingen van emoties in rituelen. Wat mensen vroeger ervoeren in de kerk, ervaren ze nu in het voetbalstadion, bij een popconcert of stille tocht. Er lijkt een verlangen naar grote leidsmannen, idolen en gidsen als plaatsvervangers voor de dominee of pastoor. Die leidsmannen en idolen worden net zo snel weer ingeruild. Ook in kerken is steeds meer nadruk op beleving, in diensten, in het zingen, in de prediking. Mensen worden diep geraakt door het delen van levensverhalen of getuigenissen.

Internationalisering

Internationalisering en globalisering hebben hun invloed ook op ons dagelijks leven in Nederland. Buitenlandse bedrijven vestigen zich in Nederland, Nederlandse bedrijven verhuizen de productie naar lagelonenlanden. In Nieuw Buinen, Nairobi en New Delhi wordt naar dezelfde TV programma's gekeken. In Europa zijn er steeds minder christenen, in Afrika, Latijns-Amerika en Azië groeit het aantal christenen. Zo'n 20% van de inwoners van Nederland is migrant. Er zijn 800.000 migrantenchristenen en zo'n 8-900.000 moslims. De beeldvorming over migranten is negatiever dan wat de meeste mensen daadwerkelijk ervaren. In de vrije tijd zijn er weinig onderlinge contacten tussen migranten en autochtonen.

Twee Ghanese gemeenten uit Amsterdam-Zuidoost maken deel uit van onze Uniegemeenschap, in een aantal andere gemeenten zijn er Afrikaanse, Karen en Iraanse leden die hun eigen vieringen hebben. Er zijn duizenden Oost-Europeanen in Nederland, van hen is een gedeelte baptist. Binnen internationale migratiestromen vraagt slavenhandel onze aandacht. Veel producten in onze winkels komen uit landen ver weg. Wij zijn ons vaak weinig bewust van de omstandigheden waaronder mensen werken en werken zo onbedoeld mee aan het in stand houden van slavernij.

Informatisering

Als laatste I speelt informatisering een steeds grotere rol. Communicatie via internet en smartphones speelt een steeds grotere rol. Facebook, Twitter en Whatsapp zijn voor met name jongeren essentieel om contacten te onderhouden. Informatie zoeken gaat via internet. Netwerken worden steeds meer onderhouden via social media. Er zijn Twitterdiensten, gebedsavonden via Twitter en er zijn Kerktweets waar preken gedeeld worden.

- *Kerktweets Nederland: Kunnen wij zelf niet waarmaken. We bouwen muren om ons hart, om de delen van ons leven die we niet aan God willen toewijden. @BG_Hoeksteen*
- *Kerktweets Nederland: Soms kun je zo bepaald worden met de fouten die je in het verleden gemaakt hebt. Zelfs als je al om vergeving gebeden hebt #bethelgvd*
- *Kerktweets Nederland: RT: @ark_assen Wat zou je doen als God de belofte die je hebt gedaan aan Hem komt inlossen?*

Er ontstaan verschillende leefwerelden en levensstijlen die soms ver uit elkaar kunnen liggen. Globaal zijn er drie levensstijlen te onderscheiden.

Bij de *traditionele* levensstijlen is het belangrijk te behouden wat er is, er is vaak angst voor verandering, want wat zal de toekomst ons brengen? Mensen zijn plichtsgetrouw. Traditionele diensten geven houvast.

Daarnaast zijn er mensen die meer *moderne levensstijlen* hebben, zich richten op het hier en nu, bezit is belangrijk, verwennen hoort erbij. Regels en autoriteit zijn belangrijk. De beamer, de iPad met de preek, een strakke band, een grote gemeente zijn hier uitingen van. Als derde groep zijn er de mensen met postmoderne levensstijlen. Ontplooien en beleven zijn daarbij de kernwoorden. Er wordt niet gedacht vanuit modellen.

Bij *postmaterialisten* staan sociale betrokkenheid en sober zijn voorop. Gemeentestichters en andere pioniers in wijken zijn te vinden in deze groep. Postmoderne hedonisten leven avontuurlijk, vrijblijvend, zijn vaak jong en wonen in de stad. Er lijkt in de Nederlandse samenleving een verschuiving op gang te zijn richting postmoderniteit³.

Deze levensstijlen liggen ver uit elkaar en er lijken weinig raakvlakken te zijn. Toch komen we al deze levensstijlen in gemeenten tegen. Dit kan spanning en onbegrip geven. Is de ene levensstijl 'christelijker' dan de andere? Hoe kunnen we enerzijds het oude en vertrouwde dat er is waarderen en tegelijk open staan voor en ruimte geven aan jongeren met nieuwe ideeën en inspiratie? Wat betekent dit voor de toekomst? Hoe zoeken we veiligheid in een onzekere wereld?

Andere ontwikkelingen in Nederland

Naast deze 5 I's is er nog een aantal andere ontwikkelingen die van invloed zijn. Duurzame ontwikkeling krijgt steeds meer aandacht in deze tijd van economische crisis en zorgen over de klimaatverandering. Duurzaamheid gaat verder dan aandacht voor de aarde. Het gaat ook om de toekomst van het samenleven, de welvaart van mensen en een kwalitatief goed leven voor mensen op andere delen van de aarde en de generaties na ons. Duurzaam leven heeft invloed op globaal en lokaal niveau. Wij leven op een drie tot viermaal te grote voet en daarmee ten koste van anderen.

In Nederland is solidariteit een belangrijk principe dat meer en meer onder druk komt te staan. Dit uit zich in tegenstellingen tussen rijk en arm, jong en oud en autochtoon en migrant. Nederland blijft het land met het laagste relatieve-armoedecijfer, maar de verschillen in ons land worden groter. Mensen met lage opleidingen en weinig kansen op werk zijn het meest kwetsbaar en komen moeilijk uit armoedesituaties. Die spanningsbron ligt er ook onder de verhouding autochtoon en migrant. Migranten zijn naar verhouding oververtegenwoordigd in het gebruik van de sociale zekerheidsvoorzieningen en onder de lage inkomens. Solidariteit tussen groepen is een voorwaarde om ongelijkheid te voorkomen, solidariteit tussen individuen versterkt vertrouwen en netwerkvorming. Tegelijkertijd is een tendens te zien waarin eigen verantwoordelijkheid centraal staat en solidariteit losgelaten wordt.

De manier waarop we in Nederland samenleven is een grote zorg. De meest geuite wens is dat mensen in Nederland verdraagzamer zijn en zich socialer gedragen. Mensen maken zich zorgen over toenemende intolerantie, verharding van de maatschappij en het afwezig zijn van respect. Onzekerheid en verwarring over de eigen positie maakt dat mensen makkelijker een 'zondebok' zoeken. Tegelijk zijn mensen best tevreden over hun eigen leven, maar zijn ze somber

³(Spangenberg, Frits sd)

over dat van anderen. Het optimisme over de maakbare samenleving is vervangen door pessimisme.

Ruim 7 van de 10 Nederlanders is lid van een vereniging, 4 van de 10 Nederlanders doet regelmatig mee met een verenigingsactiviteit. Vaak is dit een sportvereniging, daarnaast zijn wij vaker dan andere Europeanen betrokken bij vrijwilligerswerk. Vooral regelmatige kerkgangers zijn betrokken bij vrijwilligerswerk en mantelzorg. Zo'n 80% van de Nederlanders heeft een intensief contact met familie en vrienden en ontleent hieraan emotionele steun. Het contact met de burens is verminderd in de afgelopen 6 jaar. Wat gaat dit brengen voor samenhang in wijken in de komende tijd? Zo'n 7% van de mensen heeft vrijwel geen contacten en participeert nergens in. De verwachting is dat gezien de economische omstandigheden het aantal uitgeslotenen gaat groeien.

Nederland is een geseclariseerd land. Kerken zijn massaal leeggelopen. In Nederland gaan ieder weekend zo'n 1,9 miljoen mensen naar de kerk. Er zijn 5 miljoen mensen zonder religieuze belangstelling en zo'n 2 miljoen 'religieuze doe-het-zelvers'. Er zijn honderdduizenden kinderen en jongeren die de naam van Jezus alleen kennen als vloekwoord. De invloed van kerken op de samenleving wordt steeds minder. Religie lijkt zich terug te trekken in het privédoemien en we kunnen Nederland postchristelijk noemen. Een ander gevolg van secularisatie dat in kerken merkbaar is, is een verschuiving van aandacht voor de leer, naar aandacht voor gedrag en verschuiving van aandacht voor het leven na de dood, naar het leven hier en nu.

Anderhalf jaar geleden schreef Kluun⁴ in het kader van de maand van de spiritualiteit het essay 'God is gek'- over de dictatuur van het atheïsme. Samengevat zegt Kluun: als je de TV aanzet lijkt het wel of Nederland alleen maar uit atheïsten bestaat en als ik naar mijn eigen leven kijk en met mijn vrienden praat kom ik tot andere ontdekkingen. Kluun, zelf veertiger, vertelt kort iets over zijn eigen 'religieuze loopbaan'. Op zijn veertiende gestopt met bidden en weer begonnen toen zijn vrouw ernstig ziek werd. Hij beschrijft zichzelf als religieuze doe-het-zelver. Een herkenbaar verhaal voor dertigers en veertigers. Vrijwel iedereen is nog wel enigszins kerkelijk opgevoed, al was het alleen nog maar door op hoogtijdagen naar de kerk te gaan. Velen hebben afstand genomen van de kerk, houden hun lippen stijf op elkaar - of zingen heel voorzichtig mee - bij een Kerstviering van de basisschool van hun kinderen. Tegelijk leven er veel vragen over de zin van het leven, over wat geef ik mijn kinderen mee, wat is de zin van wat ik doe? Bij een ernstige ziekte van hun partner zeggen mensen 'ja, een goed idee om weer te gaan bidden' om de volgende dag te SMS-en 'dat bidden gaf me rust'. Dit sluit aan op het beeld dat naar voren komt uit onderzoek naar spiritualiteit van dertigers en veertigers.⁵

Met de toegenomen spanning tussen autochtonen en allochtonen is ook de discussie rondom de grenzen van de rechtsstaat ontstaan. Je mag alles zeggen wat je denkt, en de ander heeft dat maar te accepteren. Tegelijk dulden mensen geen tegenspraak en vinden dat zij recht hebben op respect. Hoever gaat de vrijheid van de ene groep om een andere groep zijn wil op te leggen? Spanningen worden zichtbaar tussen vrijheid van godsdienst en gelijkheid van mensen of vrijheid van minderheden om hun cultuur te volgen en vrijheid van mensen zich aan de beperkingen van een cultuur te onttrekken.

⁴ (Kluun 2009)

⁵ (Jong, de Dr. Gert 2010)

2. Ontwikkelingen in de Unie van Baptistengemeenten

Het integraal werken werpt zijn vruchten af. Door nieuwe stafleden voor gemeentestichting, zending en diaconaat en jongerenwerk is een nieuwe invulling gegeven aan het ondersteunen van gemeenten op missionair terrein. In de praktijk is er veel samenwerking tussen de gemeenteopbouwwerkers en de stafleden gemeentestichting, zending & diaconaat en jongerenwerk. Missionaire dagen worden samen georganiseerd, er wordt met elkaar meegekeken en waar nodig worden gemeenten gezamenlijk bezocht. Er is een sterk verlangen om gemeenten te stimuleren en ondersteunen in hun missionaire roeping.

Gemeenteopbouwwerkers ondersteunen gemeenten op velerlei gebied. De laatste jaren ontstaat een verandering van langdurige, intensieve trajecten naar meer kortdurende of minder intensieve begeleiding. Hierdoor wordt het contact met meerdere gemeenten versterkt. Ook de stafleden gemeentestichting, jongerenwerk en zending & diaconaat begeleiden gemeenten in specifieke trajecten. Docenten zijn vooral via studenten betrokken bij gemeenten. Via deze wegen hebben staf en Unieraad regelmatig contact met 80% van de gemeenten.

Positie van de Unie van Baptistengemeenten

De internationale (baptisten)contacten worden vooral onderhouden door stafleden. Op de verschillende AV's en via andere communicatiekanalen worden gemeenten geïnformeerd over de EBF, EBMI, EBWU en BWA. Er is een groeiende uitwisseling met andere Baptisten Unies. Contacten met niet-baptisten zijn in de laatste jaren versterkt. De recente keuze tot verder onderzoek naar samensmelting met de ABC-gemeenten is het meest kenmerkend hierin. Er zijn stimulerende contacten met de VPE, EA, NZR, EZA, Evangelie en Moslims en bestuurlijk overleg met Kerk in Actie.

Er is geen duidelijke lijn in het omgaan met gelovigen die zich aansluiten vanuit andere kerkelijke tradities en niet door onderdompeling zijn gedoopt. Het gesprek hierover is op gang gebracht en resulteert in een deel van de Baptisticareeks over 'vrienden van de gemeente'. Gemeenten gaan wisselend om met de positie van vrouwen. Een aantal gemeenten lijdt onder scheuringen en ruzies. Er is weinig sprake van inhoudelijke samenwerking tussen gemeenten, op een aantal plekken zijn er voorgangers die hier initiatieven in nemen.

Door gesprekken met gemeenten, korte en lange gemeenteopbouwtrajecten, de nieuwe opzet van de AV, de uitgave van het blad Baptisten.nu en de digitale nieuwsbrieven wordt de Unie binnen de gemeenten meer over het voetlicht gebracht. Maar ondanks de mogelijkheden die moderne communicatiemiddelen bieden, verloopt de communicatie tussen Unie en gemeenten soms met haperingen. Zo blijft informatie vanuit de Unie wel eens te lang liggen en bereikt het de gemeenteleden niet of te laat. Onbekend maakt onbemind, daarom de oproep aan allen in de gemeenten die Unie-informatie ontvangen: deel het met anderen en maak het bekend, zodat de Unie zichtbaar is en leeft in gemeenten.

Het Seminarium straalt elan uit en werkt samen met de VU, Windesheim, Azusa, ABC-gemeenten en CHE. Plannen om de IBTS in Nederland te huisvesten zijn in ontwikkeling en in de loop van 2012 worden hier vanuit de EBF keuzes in gemaakt. Er is een groeiend aantal studenten, verdeeld over drie leerwegen.